

Autor: John Robb

Prvním efektivním využitím konvenčních sil proti guerillovým jednotkám byla „skythská kampaň“ Alexandra Velikého [1]. Jako vojenská síla byli Skythové velice podobni teroristům. Zde je několik bodů pro srovnání:

- byli nomády a neměli pevné sídlo nebo základnu
- neměli založenu (hierarchickou) organizační strukturu, která by mohla být ovlivněna vůdcem (decapitation attack; tuto taktiku použil Alexandr proti Peršanům zaútočením na Dáreia [bitva u Issu])
- jejich jednotky byly na sobě navzájem nezávislé a proto neposkytovaly žádné zranitelné komunikační nebo zásobovací trasy.
- Skythové byli velice mobilní, lučištníci na koních, mohli tak útočit z odstupů, ze zálohy, na odkrytá zranitelná místa a poté rychle uprchnout do bezpečí v případě protiakce napadeného.

Souhrn těchto výhod umožňoval Skythům porážet veškerá konvenční vojska, která byla proti nim vyslána. Alexandr však tuto situaci změnil. Uvědomil si, že jediným způsobem, jak porazit nepřítele je chytit ho do pasti, kdy bude jeho mobilita potlačena a kdy bude přinucet bojovat v klasickém střetu. Jsou dva způsoby, jak tak učinit. Prvním je chytit protivníka na základě jeho snížené mobility. Bylo však nepravděpodobné, že by Skythové upadli do této pasti.

Druhým řešením bylo vytvořit situaci, kde byl nepřítel zachycen díky manévrování jednotek takovým způsobem, který tuto mobilitu omezoval. Alexandr zvolil toto řešení. Aby tak učinil, vyslal početně malý oddíl zranitelné jízdy proti Skythům. Skythové začali okamžitě útočit ze zálohy a střílet po nich šípy. Zatímco tato „návnada“ byla nasazena, vyslal kupředu kombinovanou lehkou pěchotu jako krytí k jeho manévřům.

Na pozadí tohoto krytí vyslal zbývající jízdu ve třech křídlech (levé křídlo, střed a pravé křídlo) do pozic, které mu umožňovaly chytit do pasti část kroužících Skythů, mezi „návnadou“ a jeho hlavními jednotkami. Jakmile zaujal pozici, nařídil postup vpřed a tak natáhl past. Tímto způsobem se do ní velká část Skythů, kteří pak byli pobiti nebo zajati.

Výsledek této akce vyústil v krátké době do celkové porážky a kapitulace Skythů. Důvodem

pro to byl fakt, že byla poražena jejich taktika. Bez schopnosti úspěšně zaútočit byli Skythové v bezvýchodné situaci.

Zde je poučení, které si z tohoto můžeme vzít:

- guerillové a teroristické jednotky mají sklon útočit na semi-konvenční cíle, když se naskytne vhodná příležitost, kdy není přítomno nebezpečí protiútoků.
- zranitelnost, která představuje příležitost, přitahuje guerillové a teroristické útoky ze zálohy. V kyberválce se toto nazývá medová past (honeypot).
- hlavní konvenční síla by měla být držena v pozadí, dokud není nepřítel obklíčen přesilou. Největší úsilí by mělo být vynaloženo na krytí tohoto manévru a na omezené útoky na nepřítele do doby rozhodujícího okamžiku.

Srovnáme tuto taktiku se způsobem, jakým vedeme válečné kampaně v Iráku a Afghánistánu. V Afghánistánu jsme rozlomili na části nepřátelské síly (soustředěných ve velkých výcvikových táborech konvenčních organizací). Učinili jsme tak na dálku, s nesoustředěnou silou (letecké útoky). Navíc jsme zaútočili na nepřátelské síly v opevněních, které omezovaly jejich mobilitu (Tora Bora) nedostatečným počtem pozemních sil (vojska pro speciální operace) a umožnili jsme jim tak následný útěk. V Iráku pokračujeme v pacifikaci celé země, což zabraňuje ve vytváření větších, nepravidelných (semi-conventional) guerillových/teroristických jednotek (organizací se střední úrovní řízení o počtu 350 lidí a více), proti kterým pak může být veden klasický způsob boje.

Na obou místech projevujeme nechuť k vytváření zranitelných míst, která pak mohou být využita jako pasti (z důvodu obav ze ztrát na životech). Po celém světě máme tendenci zničit teroristické sítě a jejich vedení okamžitě, jakmile se naskytne vhodná příležitost. Dochází k tomu i když teroristé operují v prostředí, které není jejich „vlastní“ (např. kde jsou přítomné policejní síly).

Když se nad tím zamyslíme celkově, taktika kterou používáme je nerozhodná a nekonkrétní. Alexandr Veliký nám ukazuje potenciální alternativu.

Článek Johna Robba: **Alexander the Great and the Scythians** vyšel blogu Global Guerrillas dne 2. dubna 2004.

Poznámky:

[1] Článek pojednává nepřímo Alexandrově tažení v oblasti Baktrie a Sogdiany (329-327 př. n. l.), konkrétně však o bitvě u řeky Iaxartés (červenec 329 př. n. l.).

Průběh bitvy u Iaxartés líčí článek Tomáše Váchy a Radka Tůmy na serveru Antika.avonet.cz ze 7. února 2005:

Nová podoba války o Asii

Na východě někdejší perské říše se charakter války změnil. Už to nebylo tažení toho druhu, jako v Malé Asii, Sýrii nebo Mezopotámii. Tam se místní obyvatelstvo chovalo v podstatě netečně. Makedonské vojsko muselo svést několik menších i větších bitev, dobývat – někdy velmi těžce – několik měst. Mezitím však táhlo celkem klidně nepřátelskou zemí, aniž se mu kdo odvážil postavit na odpor. Nyní však nebylo velkých bitev, nikde je nezastavily velké uzavřené pevnosti. Tažení se měnilo stále více v nekonečnou řadu drobných, ale vyčerpávajících šarvátek. Na nic nebylo možno spoléhat, neexistovalo spolehlivé zázemí, nedalo se odhadnout, odkud se vynoří nepřítel. Přísaha věrnosti nic neplatila, ti kdo se včera poddali, povstali zítra ke vzpouře. Více než jinde byla makedonská armáda nucena k represáliím.

Povstání v Baktrii a v Sogdianě

Relativně snadné dobytí Baktrie a Sogdiany bylo klamné. Zatímco ostatní části perské veleříše se celkem bez problémů podrobily, místní obyvatelstvo, především baktrijsko-sogdijská jezdecká šlechta, již brzy povstalo proti nové vládě. Jejich nejdůležitějším vůdcem byl přední sogdijský velmož Spitamenés, k němuž se přidali všichni sogdijské velmoži. Kromě toho byl podporován nomády zpoza hranic kulturního světa. Povstání se zanedlouho změnilo v národní válku proti dobyvatelům.

Boje, které z toho vyplynuly, byly nejtěžší, s nimiž byl Alexandr doposud konfrontován. Čekal ho nový, jemu dosud neznámý druh boje. Protivníka nebylo možno uchopit – na jednu stranu existoval v horách [2] a v pevnostech značný počet středisek odporu, na druhou stranu Spitamenés operoval s velmi mobilními jednotkami. Stále znovu unikal makedonskému útoku, nezřídka do pouště. Nikdy se nenaskytla příležitost k rozhodující bitvě, povstalci však neustále útočili proti jednotlivým oddílům, napadali vojsko ze všech stran a zase se stahovali zpět. Měli výhodu v dokonalé znalosti místních poměrů, vždy našli bezpečné zázemí v okrajových oblastech pouště. A tak se válka podobná guerille táhla více než dva roky.

Na protivníkův způsob války reagoval Alexandr dvěma způsoby. Rozděлил svou armádu na několik zcela samostatně operujících jednotek pod velením zkušených a spolehlivých generálů a mohl tak pružně reagovat na mobilitu protivníka a zatlačovat ho stále více do defenzívy. Navíc postupně útočil na jednotlivá ohniska odporu, přičemž dobýval i pevnosti, považované za nedobytné. Začal systematicky obsazovat nepřátelské území část po části a na obsazeném území budoval hustou síť navzájem spojených pevnůstek. To omezovalo povstalce v pohybu a znemožňovalo jim realizovat útoky z libovolných stran a postupně je to vytlačovalo ze země. Zapojil i diplomacii – s některými protivníky se bojovalo s maximální tvrdostí a byli nemilosrdně likvidováni, k jiným, kteří byli od počátku nebo po určitých nabídkách nakloněni k spolupráci a loajalitě, bylo přistupováno přátelsky. Alexandr zaútočil i na nomády za laxartem, aby jim – podobně jako jejich západním příbuzným – ukázal, že si před ním nemohou být jistí.

Bitva u laxartu

Vraťme se ale na začátek bojů. Povstalci dobyli nazpět Kyropoli i pohraniční pevnůstky a

povraždili makedonské posádky. Na druhém břehu laxartu se shromažďovali nomádští Sakové, které Spitamenés získal za spojence. Alexandr po zdánlivém dobytí Baktrie a Sogdiany táhl zpět do Baktrie. Po zprávách o povstání se musel vrátit a znovu dobývat pohraniční pevnosti. Byl nucen bojovat na dvou frontách. Proti Spitamenovi poslal oddíl žoldnéřů a sám zamířil proti skythským Sakům. S kočovníky a s jejich způsobem boje byl již Alexandr obeznámen – s některými bojoval ještě před invazí do Persie v Podunají, setkal se s jejich nasazením v Dáreiových armádách a sám jejich služeb také používal.

Alexandr byl mimořádný vojenský génius a osvědčil to i tentokrát. Uměl si poradit s každým způsobem boje. Dokázal okamžitě správně postřehnout, co je zapotřebí, aby mohl silami, které měl právě k dispozici, zničit nepřítele. Byl si vědom ničivé síly skytských šípů a věděl, že nesmí dovolit, aby kočovníci stále používali tzv. pouštní (stepní) taktiku. Ta spočívala v tom, že ustupovali před protivníkem v širokém oblouku. Nedali mu příležitost k bitvě, stále však byli s jeho vojskem v dotyku. Na malých konících objížděli nepřátelské vojsko a útočili na ně střelbou z luků. Smyslem manévru bylo vylákat nepřítele do pouště, rozptýlit ho a pak ho po částech zničit. Tato taktika se stala osudná Kýrovi Velikému, jehož právě u laxartu porazili a zabili Massagetové, stejným způsobem Skythové potupně porazili perského krále Dáreira I. a mnohem později se stal osudný několika římským generálům.

Následující tři roky po bitvě u Gaugamély bojoval Alexandr Veliký v Hindúkuši – v dnešním Afghánistánu, kde jeho vojáci mrzli při přechodu vysokých horských průsmyků a potili se v širých stepích. Nyní došli až k řece laxartés. Na druhém břehu této bahnité řeky, rozvodněné po deštích, se shromažďoval stále rostoucí počet barbarů, ozbrojenými dlouhými kopími a reflexními luky, kteří se v pytlových kalhotách, s dlouhými vlasy a vousy podobali svým chlupatým koním.

Skythové byli kočovní pastevci. Příslušníci íránských kmenů, kteří od sedmého do třetího století před naším letopočtem ovládali rozsáhlé oblasti travnatých stepí mezi Dunajem a Žlutou řekou. Přišli ze Střední Asie a Sibiře. Měli světlou pleť, dlouhé vlasy a vousy. S obrovskými stády koní, ovcí a dobytka šli všude tam, kde rostla tráva. Byli to lidé svárliví a velmi krutí bojovníci, kteří plenili města. Své hrdinské činy oslavovali velkým množstvím jídla a pití (skalpy poražených nepřátel zdobili postroje svých koní). Milovali široká prostranství a jízdu na koních, zbraně a především zlato. Terorizovali Řeky, Peršany a Číňany.

Jádro jejich vojska tvořila těžká jízda v šupinových pancířích, v níž sloužili společensky nejlépe postavení jedinci. Ovšem hlavní a nejpočetnější částí vojska byli jízdní lučištníci, kteří uměli střílet ve cvalu, dokázali se na koni prudce otočit dozadu a přesně zacílit.

Posmívali se Makedoncům a zasypávali je přes řeku deštěm šípů, což sice Alexandrovo vojsko dráždilo, ale způsobilo mu jen malé ztráty. Bylo nutné úspěšně překročit laxartés, protože v případě ústupu na jih by to byli Skythové, kteří by překročili řeku a nemilosrdně napadli Alexandrovo vojsko. Překročení řeky bylo mimořádným výkonem už jen proto, že tak pokrokové pojetí střelecké taktiky s nasazením dalekonosných válečných strojů se v dějinách objevilo až v hellénistických armádách (např. Démétrios Poliorkétés, čili Dobytel měst) a u Římanů. Alexandr a jeho Makedonci – 2000 lehkých pěšáků a asi 1000 těžkých pěšáků

(zřejmě formace 1024 mužů, tvořící falangu se 64 muži v řadě vedle sebe) a tři eskadrony střední jízdy, z toho jedna elitních hetairů, (tj. druhů krále – každá s 512 jezdcí) využili při této akci dvě hlavní zbraně – jízdu a válečné stroje, konstruované tak, aby jejich díly mohli přenést do bojového postavení i vojáci na ramenech, pokud je tam nemohli dopravit na hřbetech zvířat.

Makedonští inženýři stavěli tři dny 12 000 různých vorů a plavidel ze dřeva, nebo z kůží nadlehčovaných senem, další sestavovali řadu gastrafétů (velkých mechanických samostřílů), z nichž Alexandr zakázal až do doby vlastní akce, přechodu řeky, střílet. Teprve, když byla všechna plavidla připravena a vojsko seřazeno, Alexandr nařídil přehradnou palbu z těchto samostřílů. Těžké střely přelétaly nad vodou a překvapily sešikované Skythy tím, jak snadno pronikaly jejich rákosovými štíty a koženým brněním. Barbarská jízda okamžitě ustoupila z břehu a Alexandr vydal prvním plavidlům rozkaz k útoku. Římský historik Flavius Arriános později o této události napsal: „Jakmile Alexandr spatřil, že střelba vyvolala mezi nepřáteli zmatek, hned sám v čele svých vojáků zahájil za zvuku polnic přechod přes řeku. Ostatní vojsko ho následovalo. Nejdříve nechal vystoupit na břeh lučištníky a prakovníky s rozkazem, aby ostřelovali Skythy z praků a luků, a to proto, aby se nepřítel nemohl přiblížit k vystupující falanze těžké pěchoty dříve, než se přepraví celá jízda.“

Nepřátelská jízda, čelící palbě mechanických samostřílů, se pokusila zabránit jeho jednotkám v překročení řeky, avšak její palebnou sílu umlčely Alexandrovy lehké jednotky, takže se Alexandrovu vojsku brzy podařilo zaujmout bojové postavení na jižním břehu řeky a předmostí upevnit.

Alexandr si byl vědom, že skythská jízda zvolí stejnou taktiku jako ostatní nomádské lehké jízdy z Balkánu a z Asie a že ji proto musí dostat pod tlak a zaměstnat vlastní obranou před jeho útokem, aby předešel možnosti, že by se rozvinula do skupinek a ostřelovala z bezpečné vzdálenosti jeho vojsko, nebo že by mohla obklíčit hloučky jeho vojáků, oddělené při boji od hlavní formace. Kdyby ji nechal útočit, její lučištníci na koních by v rychlém klusu ostřelovali deštěm šípů, vystřelovaných přes rameno, jeho jednotky.

Proto Alexandr poslal vpřed nejprve svou skvělou jízdu, která si, jak předpokládal, s těmito lučištníky poradila. Za jízdu vyslal v rušivé linii asi 2000 mužů kombinované lehké pěchoty, kteří dosud kryli přechod jednotek přes řeku a kteří nyní dostali za úkol zaujmout půlkruhové postavení před skythskými jednotkami a obklíčenou makedonskou jízdu, avšak neútočit na ně. Na křídlech za pěchotou a pod její ochranou zaujaly pozice dvě eskadrony jízdních lučištníků a uprostřed za nimi, na břehu řeky a mimo dohled nepřítele, byla připravena jízda hetairů a za ní, u záhybu řeky, se zformovala hlavní falanga pěchoty.

Krycí střelba lehké pěchoty odvrátila pozornost protivníka od předvoje makedonské jízdy, avšak Skythové pokračovali ve snaze jízdu obklíčit a vyslali jízdní lučištníky, aby na několika místech napadali pomalu postupující rušivou linii makedonské lehké pěchoty. Provedli řadu pokusů zatlačit lehké lučištníky a vrhače oštěpů zpět, avšak zjistili, že jsou stejně nepolapitelní jako oni.

Za hlaholení trub pak nastoupily k útoku obě křídelní eskadrony makedonské jízdy, pronikly řadami své lehké pěchoty a zahnalý několik tisíc překvapených Skythů do prostoru mezi předvoj jízdy a první řadu lehké pěchoty. Současně přešel dosud obklíčený oddíl makedonské jízdy do protiútoky a napadl skythské jednotky z týlu. Vzápětí zaútočila střední jízdní jednotka hetairů, následovaná falangou pěchoty, na zmatenou jednotku barbarské jízdy. Tím se rychle změnila situace a skythské jednotky, které byly dosud součástí sil, držících Makedonce v obklíčení, se samy dostaly do úplného obklíčení. Bylo zaznamenáno, že obklíčeno bylo asi 4000 mužů, z toho jich asi 1000 včetně vojevůdce padlo a mnoho dalších nepřežilo následnou nemilosrdnou bitvu. Makedonci měli ještě větší ztráty, avšak získali rozhodující morální vítězství.

Zdroje:

Donald Featherstone: Válečníci a války ve starověku a ve středověku

Hans Joachim Gehrke: Alexander Veliký

Vladimír Vavřínek – Alexandr Veliký

[2] O tom, jaké nové a neznáme způsoby vedení boje Alexandra očekávaly zmiňuje např. **bakalářská práce** Stanislava Haviera: Horolezecké techniky v armádní praxi z roku 2007:

Makedonský král Alexandr Veliký, mnohými považovaný za největšího vojevůdce všech dob, přešel ve 4.století př.n.l. za svůj krátký život tolik horstev, že by mohl být patronem vysokohorské turistiky. Dříve než se vydal na výboje za Helespont (Dardanely), překonal Starou Planinu (Balkán-starověký Haemus) a směřoval dále na východ, dokud ho nezastavily hradby Karakóramu a Himálaje. Přešel Taurus, Iránskou plošinu a Elborz, roku 330 př.n.l. vtrhl přes Šer-Daharské sedlo do afghánského vnitrozemí a po krátkém odpočinku pokračoval přes Hindúkuš dále na sever. Průsmyk Chavak (3548m) a další dva průsmyky ve výšce kolem 4000m byly v té době už známy a používány, avšak postup tudy v čele armády hluboko v nepřátelském týlu svědčí o veliké vojevůdcově odvaze a rozhodnosti. Po několika bojových akcích se zastavil u západních výběžků Tan-šanu a přes sedlo Šibar (asi 3000m) se vrátil do úrodné Kábulské nížiny. (Dieška, Šírl, 1984)

V Alexandrově armádě se setkáváme i s tím, co jsme u jeho předchůdců mohli jen tušit – s horolezeckou odborností zvláště vycvičených vojáků. Na severovýchodních

hranicích
vznikající velkoříše už delší čas nepokoje. Nepoddajní Sorgové přepadávali makedonské posádky a opět mizeli ve stepi. Nakonec se sám vrchní velitel postavil do čela vojsk , aby nastolil pořádek. Zahnal Sorgy až do jejich posledního útočiště, do pevnosti na strmé skále, nazvané podle velitele obránců Oxyartův či Sogdský vrch. Pravděpodobně jde o holý, sluncem vypálený útes-dnes se zbytky pevnosti z 8.století-na soutoku řeky Zeravšan a divokého potoka Kum, jihovýchodně od Samarkandu, u okresního města Pendžikent. Hrdí Sorgové byly dobře zásobeni a odhodláni vydržet i dlouhé obléhání. S posměchem navrhovali Alexandrovi, aby si sehnal okřídlené vojáky ke zdolání srázných stěn. Vojevůdce nakonec přikázal, aby se připravili všichni, kdo byli cvičeni ve slézání skal, vyhlásil odměny za dosažení vrcholu, pod kterým byl nepřátelský tábor. Na výzvu se sešlo asi tři sta specialistů. Vzali si sebou pomůcky, které se jen málo lišily od horolezecké výstroje našich předků. S příchodem tmy se pustili do práce. Zaútočili na nejstrmější část hory, která byla nejméně střežena. Postupovali samostatně, sólově-jak bychom řekli dnes. Pomocí lan a kůlů na upevňování stanů šplhali pomalu vzhůru. Jen srdcervoucí výkřiky signalizovaly ve tmě místa , kde „skoba“ nevydržela zatížení a kde odvaha či chamtivost předčily rozvahu. Po celonočním útoku se dobyvatelé dostali na vrchol hory a rozvinutými pruhy plátna oznamovali splnění úkolu. Dnes máme spolehlivě historicky ověřenou činnost horských vůdců a horolezeckých instruktorů nejen v Alexandrově armádě, nýbrž i v Hanibalových oddílech, v čínských dobovatelských výpravách, ve Zlaté hordě, u Napoleona i Suvorova, v první i druhé světové válce. (Dieška, Šírl, 1984)

Dieška, Ivan, Šírl, Václav. Horolezectví zblízka. 1. vyd. Bratislava: Olympia, 1984. 444s. ISBN 2708189